

УДК 343.851

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.4.38>**Гусак А. П.,**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і процесу

Волинського національного університету імені Лесі Українки

## ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ДОСУДОВОЇ ДОПОВІДІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

**Анотація.** Наукову статтю присвячено актуальним проблемам дослідження процесуальних аспектів вирішення питання про складання досудової доповіді у кримінальному провадженні. Метою роботи є наукове дослідження практичних аспектів процесуального порядку вирішення питання про доручення складання досудової доповіді у кримінальному провадженні. Автором здійснено аналіз наукових праць із цього питання; розкрито поняття, зміст і значення досудової доповіді. Проаналізовано вітчизняне кримінальне процесуальне та кримінально-виконавче законодавство, розглянуто порядок складання досудової доповіді. Особливу увагу приділено дослідженню проблемних питань щодо впровадження досудової доповіді в Україні, які виникають на практиці під час доручення складання досудової доповіді; запропоновано шляхи їх вирішення. Нині для застосування досудової доповіді у кримінальному провадженні є труднощі, пов'язані зі швидкістю та якістю обігу документів між органами з питань пробації та судами щодо дотримання раціональних строків. Автор вважає, що невчасне подання досудової доповіді нівелює її призначення і можливість досягнення поставленої мети. Значний час витрачається на отримання органом пробації ухвали суду про доручення скласти досудову доповідь, а судом – на отримання підготовленої доповіді. Автор вважає, що для вирішення зазначеної проблеми доцільно створити систему електронного документообігу між судами та органами з питань пробації. Під час створення такої системи органи з питань пробації зможуть невідкладно розпочати роботу зі складання досудової доповіді, а суд, у свою чергу, зможе вчасно розпочати розгляд кримінального провадження. Автор згадує популярне нині поняття «діджиталізація» і пропонує застосувати його у сучасному судочинстві, наприклад, упровадження електронного документообігу між органами судової влади та органами служб пробації.

**Ключові слова:** представник органу пробації, призначення покарання, досудова доповідь, складання досудової доповіді, кримінальне провадження.

### **Husak A. P. The peculiarities of pre-trial report compiling in criminal proceeding by the representative of the probation body**

**Abstract.** The article is devoted to the study of the current state of pre-trial report compiling in the criminal proceeding by the representative of the probation body in Ukraine. The purpose of the article is to highlight the peculiarities, problems and technologies of pre-trial report compiling in criminal proceeding by the representative of the probation body. The author presents the analysis of the scientific works devoted to the problems of pre-trial report compiling in the criminal proceeding, defines the essence and the role of the pre-trial report in the criminal proceeding. A special attention is paid to the problems of implementation of a pre-trial report compiling in criminal proceeding in Ukraine, to the procedure for compiling a pre-trial report. The main problem in the procedure for compiling a pre-trial report in criminal proceeding is the inability to ensure a rapid and high-quality exchange of documents between courts and probation authorities and compliance with deadlines. The author claims that untimely submission of the pre-trial report by the representative of the probation body to the court eliminates the purpose and ability to achieve the intended purpose. The pre-trial report can influence the judge's decision, the sentencing and the further fate of the juvenile offender. A lot of time is spent on getting a court decision on the order to make a pre-trial report by the probation authorities and the court to receive the prepared report. The author goes on to say that this problem can be solved by creating an electronic document management system between courts and probation authorities. The author mentions the concept of digitalization in litigation and suggests applying it to modern justice.

**Key words:** representative of the probation body, sentencing, pre-trial report, pre-trial report compiling, criminal proceeding, digitalization.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» [2] був прийнятий 7 вересня 2016 року Верховною Радою України. Він вніс певні зміни до Кримінального процесуального кодексу України.

Новими стали положення про використання під час судового розгляду досудової доповіді щодо обвинуваченого. Проте на практиці відразу виникли питання щодо процесуальних аспектів застосування відповідних положень. Зважаючи на це, а також на обмежену кількість наукових досліджень із цієї проблематики, постало питання про детальне наукове дослідження процесуальних аспектів вирішення проблеми складання досудової доповіді у кримінальному провадженні.

Питанню впровадження і діяльності служби пробації в Україні та, зокрема, питанням досудової доповіді присвячено праці О. В. Беци, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, Т. А. Денисової, Л. І. Олефіра, Т. П. Ткач, Д. В. Ягунова та інших науковців. Слід визнати, що найбільше ці питання розкрито в роботах фахівців у сфері кримінально-виконавчого права.

Проте недостатнім є вивчення саме процесуальних аспектів застосування відповідних норм у кримінальному провадженні.

Метою роботи є наукове дослідження практичних аспектів процесуального порядку вирішення питання про доручення складання досудової доповіді у кримінальному провадженні.

Нині Україна перебуває на етапі постійних реформ. Характерним прикладом є створення в Україні служби пробації. Йдеться про реформування пробації як системи наглядових і соціально-виховних заходів, які застосовуються за рішенням суду та відповідно до осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності.

Проблема забезпечення безпеки громадян та охорони їхнього життя і здоров'я є найголовнішим обов'язком кожної правової держави. Особи, які притягуються або притягувалися до кримінальної відповідальності, постійно перебувають у групі підвищеного ризику стосовно ймовірності повторення протиправної поведінки. Тому перевиховання таких осіб є однією із пріоритетних завдань держави.

5 лютого 2015 року парламентом прийнято Закон України «Про пробацію» № 160-VIII (введено в дію 27 серпня 2015 року). Цим правовим актом упроваджено нову систему нормативних та організаційних заходів, спрямованих на перевиховання засуджених осіб. Зокрема, одним із інструментів розробленої системи є покладення на орган пробації завдання щодо складання досудової доповіді на обвинувачених у кримінальному провадженні [6].

Досудова пробація застосовується на стадії судового провадження до обвинувачених у вчиненні злочину осіб і полягає у складанні досудової доповіді. Досудова доповідь – це письмова інформація, що характеризує особу обвинуваченого. Основою для застосування досудової пробації є письмовий запит суду до органу пробації про надання досудової доповіді щодо обвинуваченого. Термін застосування досудової пробації щодо конкретної особи визначається періодом від направлення письмового запиту суду першої інстанції про надання досудової доповіді до винесення цим судом рішення у кримінальній справі.

Досудова пробація – це забезпечення суду формалізованою інформацією, яка характеризує обвинуваченого з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності. Підставою для складання досудової доповіді представником органу пробації є письмовий запит суду на складання досудової доповіді [6].

Відповідно до Закону України «Про пробацію» та наказу Міністерства юстиції України № 200/5 від 27.01.2017 року «Про затвердження Порядку складання досудової доповіді» порядок складання досудової доповіді має таку послідовність: 1) у день отримання ухвали суду щодо складання досудової доповіді про обвинуваченого або запрошення представника персоналу органу пробації до суду для участі у підготовчому судовому засіданні керівник органу пробації доручає йому підготовку досудової доповіді; 2) у день отримання ухвали суду представник персоналу органу пробації реєструє її у журналі обліку осіб, стосовно яких отримано ухвали суду на складання досудової доповіді, та заводить справу за матеріалами досудової доповіді щодо обвинуваченого. Всі документи, які формуються під час підготовки досудової доповіді, долучаються до справи за матеріалами досудової допо-

віді стосовно обвинуваченого; 3) не пізніше дня, наступного за днем отримання ухвали суду, обвинуваченому надсилається виклик до органу пробації для проведення бесіди; 4) отримана від обвинуваченого усна інформація оформлюється представником персоналу органу пробації у письмовій формі, з якою обвинувачений ознайомлюється під підпис; 5) у разі, якщо місце постійного або тимчасового проживання обвинуваченого (місце роботи, навчання) знаходиться за межами територіальної юрисдикції органу пробації, який отримав ухвалу суду про складання досудової доповіді, таким підрозділом направляється запит про надання документів до відповідного органу пробації. Орган пробації, який отримав запит, вживає заходів щодо підготовки необхідних документів та направлення їх до органу пробації, що надіслав запит, у зазначений у запиті строк; 6) у разі наявності або виникнення об'єктивних обставин, які унеможливають підготовку або своєчасне подання досудової доповіді, орган пробації невідкладно повідомляє про це суд із відповідним обґрунтуванням.

Досудова доповідь готується за спеціальною методикою, що передбачає імовірний ризик повторного вчинення правопорушником злочину, реальні умови його життєдіяльності, які негативно впливають на його поведінку, а також можливі шляхи усунення повторного вчинення злочину засобами пробації без ізоляції від суспільства. Ізоляція часто сприяє подальшій десоціалізації та криміналізації правопорушника. Інформація, що збирається органом пробації, може бути взята до уваги під час винесення вироку судом.

Досудова доповідь не складається відповідно до частини 4 статті 314-1 Кримінального процесуального кодексу України у таких випадках: щодо особи, стосовно якої прокурором складено клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності; щодо особи, яка вже відбуває покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі; щодо неповнолітнього, стосовно якого прокурором у порядку, передбаченому статтею 497 КПК України, складено клопотання про застосування до нього примусових заходів виховного характеру; щодо неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, за наявності підстави для застосування примусових заходів виховного

характеру відповідно до параграфу 2 глави 38 розділу VI КПК України; щодо особи, стосовно якої прокурором складено клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру; щодо особи, до якої застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, проте вона вчинила новий злочин протягом невідбутої частини покарання; у разі якщо під час підготовчого судового засідання ухвалено судові рішення про затвердження угоди, передбаченої Кримінально-процесуальним кодексом України [1].

Зазначимо, що інформація, отримана працівником органу пробації про обвинувачену особу, є негласною та не підлягає розголошенню.

Згідно із законодавством досудова доповідь складається щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості, або тяжкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років складається незалежно від тяжкості вчиненого злочину.

Обов'язок складання такої доповіді покладається на представника уповноваженого органу з питань пробації. Одночасно статтею 71-1 КПК України представника цього органу введено до складу учасників судового провадження із наділенням його відповідними правами та обов'язками. Він виступає як незалежна сторона відносно сторін обвинувачення і захисту. Це забезпечує працівнику пробації статус безсторонньої особи, яка повинна інформувати суд про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, оцінку ризику вчинення повторного кримінального правопорушення, надати висновок про можливість виправлення обвинуваченого без позбавлення або обмеження волі [4].

Під час підготовки досудової доповіді працівник органу пробації може спілкуватись із рідними, друзями, колегами, іншими знайомими обвинувачених осіб, а також одержувати інформацію з інших джерел, матеріалів кримінального провадження, місця роботи чи навчання, місця проживання тощо (частина 2 статті 72-1 КПК України) [1].

Представник органу пробації з'являється у кримінальному провадженні відповідно до статті 314, 338 КПК України після розслідування кримінального провадження і прийняття рішення судом у підготовчому чи судовому засіданні для складання досудової доповіді. Про це суд виносить ухвалу із зазначенням строку підготовки такої доповіді. Тільки після письмового запиту суду до органу пробації про надання досудової доповіді щодо обвинуваченого керівник органу пробації визначає конкретного представника персоналу для виконання функцій, передбачених статтями 72-1, 314-1 КПК України. Зазначимо, що згідно з частиною 2 статті 316 КПК України судовий розгляд має бути призначено не пізніше десяти днів після постановлення ухвали про його призначення.

Представник персоналу органу пробації зобов'язаний: 1) скласти досудову доповідь і подавати її до суду у строк, визначений ухвалою суду; 2) дотримуватися прав і свобод людини і громадянина; 3) невідкладно повідомляти суд про наявність або виникнення об'єктивних обставин, які унеможливають підготовку або своєчасне подання досудової доповіді; 4) надавати пояснення із поставлених судом питань щодо досудової доповіді під час судового розгляду; 5) не розголошувати будь-які відомості, що стали йому відомі через виконання обов'язків; 6) не допускати розголошення в будь-який спосіб конфіденційної інформації, яку йому було довірено або яка стала відома через виконання обов'язків; 7) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом України (частина 3 статті 72-1 Кримінального процесуального кодексу України).

У статті 314-1 КПК України сказано, що представник уповноваженого органу з питань пробації має скласти досудову доповідь за ухвалою суду у визначений у ній строк [1].

Представник органу пробації під час підготовки досудової доповіді для з'ясування причини вчинення злочину вивчає соціальне оточення обвинуваченого, його психологічну характеристику, встановлює кримінальну історію особи, його сімейний стан, відносини у сім'ї, житлові умови, відомості про роботу, фінансове становище, спосіб проведення віль-

ного часу, наявність алкогольної або наркотичної залежності, відомості про фізичне і психічне здоров'я.

Згідно зі статтею 319 КПК України після завершення підготовки до судового розгляду суд постановляє ухвалу про призначення судового розгляду, який має бути призначений не пізніше 10 днів після постановлення ухвали про його призначення [1]. Таким чином, законодавець відводить лише 10 днів на складання досудової доповіді.

Проте на практиці трапляються випадки, коли ухвала суду доходить до органу пробації після закінчення визначеного терміну складання досудової доповіді. Це робить неможливим її виконання. У таких випадках працівники органу пробації відповідно до пункту 3 статті 72-1 КПК України повідомляють суди про факт об'єктивних обставин, які роблять неможливим підготовку і своєчасне подання досудової доповіді, подаючи клопотання про продовження строку її складання [1].

Проте суди не завжди задовольняють такі клопотання. Тому постає питання: чи має право персонал органів пробації скласти досудову доповідь після закінчення строку, зазначеного в ухвалі суду?

Із приводу цього є декілька поглядів. По-перше, є думка, що закінчення строку, зазначеного в ухвалі суду, знімає допустимість проведення зазначених вище дій. У разі неможливості подання досудової доповіді представник органу пробації має повідомити про це суд, подати клопотання про продовження строку.

З іншого боку, у пунктах 1 та 3 частини 3 статті 72-1 КПК України передбачено, що представники персоналу органу пробації зобов'язані з-поміж іншого скласти досудову доповідь і подавати її до суду у строк, визначений ухвалою суду, і невідкладно повідомляти суд про наявність або виникнення обставин, що унеможливають підготовку або своєчасне подання досудової доповіді. Водночас у КПК України не передбачено порядку продовження строку для складання досудової доповіді та відповідного права представника органу пробації заявляти клопотання про продовження строку складання досудової доповіді.

Отже, представники органу пробації зобов'язані невідкладно повідомити суд про

наявність обставин, які унеможливають своєчасну підготовку досудової доповіді, і зобов'язані виконати обов'язкову ухвалу суду, доки її не буде скасовано або змінено судом. Закінчення строку, визначеного судом для складання досудової доповіді, не припиняє виконання судового рішення.

Таким чином, основними проблемними питаннями під час реалізації досудової пробації залишаються стислі терміни на підготовку досудової доповіді, вказані в ухвалі суду (часто це менше 10 днів), що позбавляє можливості персонал органів пробації зібрати всю необхідну інформацію для складення повної та всебічної досудової доповіді.

Нині для застосування досудової доповіді у кримінальному провадженні є труднощі, пов'язані зі швидкістю та якістю обігу документів між органами з питань пробації та судами щодо дотримання водночас раціональних строків.

У пункті 11 інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України із розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 січня 2017 року № 223-66/0/4-17 зазначається, що завдання скласти досудову доповідь не заважає призначенню судового розгляду та його проведенню [5]. Проте ми вважаємо, що невчасне подання досудової доповіді зменшує її значення та можливість досягнення поставленої мети.

Значний час витрачається на отримання органом пробації ухвали суду про доручення скласти досудову доповідь, а судом – на отримання підготовленої доповіді.

Ми вважаємо, що для вирішення зазначеної проблеми потрібно створити систему електронного документообігу між судами та органами з питань пробації. Під час створення такої системи орган із питань пробації зможе невідкладно розпочати роботу зі складення досудової доповіді, а суд, у свою чергу, зможе вчасно розпочати розгляд кримінального провадження.

Нині у життя України та у життя кожного громадянина впевнено і невідворотно входить процес діджиталізації – процес проникнення цифрових технологій до управління, бізнес-процесів, господарства, комунікацій.

Однією з нових програмних технологій є електронний документообіг. Електронний документообіг – це сукупність процесів ство-

рення, оброблення, правлення, передавання, одержання, зберігання, використання і знищення електронних документів, які виконують із застосуванням перевірки цілісності та, за потреби, із підтвердженням факту одержання таких документів [7].

Порядок електронного документообігу вироблено державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності згідно із законодавством. Визначення і тлумачення електронного документообігу встановлено статтею 9 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 року № 851-IV [3].

Зауважимо, що до переваг електронного документообігу слід віднести однократну реєстрацію документів, паралельне виконання різних операцій із метою скорочення часу руху документів і підвищення оперативності їхнього виконання; безперервність руху документа; єдину базу документарної інформації для централізованого зберігання документів, що містить дублювання документів; ефективну організовану систему пошуку документа.

Зазначимо, що в Україні вже є певний базис законодавства, який забезпечує процес діджиталізації: Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про адміністративні послуги», «Про публічні електронні реєстри», Закон про електронні комунікації».

Отже, досудова доповідь є інструментом, який містить важливу інформацію про обвинуваченого. Відомості про соціально-психологічну характеристику особи сприяють тому, що суд зможе справедливо та гуманно обрати необхідну і достатню міру кримінальної відповідальності. Цей процес має за мету перевиховання особи, а також майбутнє попередження вчинення нових злочинів.

Саме тому персоналу судів та органів пробації треба надвідповідально поставитися до збору інформації про особу, до вчасного та ефективного складення досудової доповіді. Це може вплинути на рішення суду, отже, на долю людини, а захист і забезпечення прав людини є основною функцією держави.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 5 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених : Закон України від 07.09.2016 р. № 1492-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
4. Про затвердження Порядку складення досудової доповіді : Наказ М-ва юстиції України від 27.01.2017 р. № 200/5 : станом на 21 верес. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
5. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод : Постанова Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивільн. і кримін. справ від 11.12.2015 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
6. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII : станом на 1 січ. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 17.01.2022).
7. Учасники проєктів Вікімедіа. Електронний документообіг. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Електронний\\_документообіг](https://uk.wikipedia.org/wiki/Електронний_документообіг) (дата звернення: 17.01.2022).